

8. 3. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rozhodčí řízení: Částečná neplatnost ujednání o určení rozhodců nepůsobí neplatnost celé rozhodčí doložky

Přelomový náleží ÚS. Ústavní soud České republiky ve svém aktuálně posledním rozhodnutí týkajícím se oblasti rozhodčího řízení výrazným způsobem zasáhl do stávající judikatury Nejvyššího soudu České republiky, který až do nyní stál konsistentně na stanovisku, že pokud je neplatná pouze část rozhodčí doložky, je třeba rozhodčí doložku posoudit neplatnou i jako celek (tedy i v její další, teoreticky „platné“ části), neboť opačný výklad by do právních vztahů mezi stranami smlouvy (zde: rozhodčí doložky) vnášel nejistotu.

Stalo se tak v nálezu Ústavního soudu České republiky (dále též jen „Ústavní soud“) ze dne 8. ledna 2019, sp. zn.: III. ÚS 1336/18, v němž se Ústavní soud zastal stěžovatelky, která se domáhala vyslovení zásahu do jejích základních práv a svobod výkladem neplatnosti rozhodčí doložky ze strany obecných soudů.

Podstata sporu

Obecné soudy zamítly návrh stěžovatelky (oprávněné) na nařízení exekuce proti vedlejšímu účastníkovi řízení (povinnému), neboť rozhodčí doložku, která v jedné části splňovala požadavky na ni kladené z pohledu transparentnosti (určovala konkrétního rozhodce JUDr. M.D., který měl spor rozhodovat), v druhé části však nikoliv (neboť ponechávala výběr rozhodce na vůli jedné smluvní strany), považovaly za absolutně neplatnou jako celek (§ 39 obč. zák.). K tomuto závěru dospěly i přesto, že daný spor nakonec skutečně rozhodoval rozhodce (JUDr. M.D.), který byl z pohledu nároků kladených na transparentnost rozhodčích doložek určen v rozhodčí doložce řádně. Uvedená situace představuje podle Ústavního soudu typický příklad, kdy by měl dostat přednost výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy (rozhodčí doložky) jako celku, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá. Postup obecných soudů je tak třeba hodnotit jako přehnaně formalistický, ve svém důsledku zasahující do autonomie vůle smluvních stran.

Přehnané nároky na formulaci smlouvy zasahují do smluvní svobody jednotlivce

Ústavní soud v nálezu mj. konstatoval, že právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy (v daném případě rozhodčí doložky) nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody jednotlivce, vyplývající z principu

priority člověka nad státem, jak je upraven v čl. 1 a čl. 2 odst. 1 Ústavy (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny). **Jedním ze základních principů výkladu smluv je proto přednost výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li samozřejmě oba tyto výklady možné** [viz výkladové pravidlo § 2 zákona [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), a nálezy Ústavního soudu (např. nález ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 2124/14 (N 13/80 SbNU 163), nález ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157) a další]. Podle Ústavního soudu lze tato teoretická i judikaturní východiska bezesbytku vztáhnout i na posuzovanou věc. Srov. v této souvislosti též Ústavním soudem zvláště nezmiňovaná, ale v tomto kontextu podle mého názoru rovněž důležitá ust. § 545 NOZ[1] a ust. § 574 NOZ[2].

Částečná neplatnost ujednání o určení rozhodců nepůsobí neplatností rozhodčí doložky jako celku

Jak bylo řečeno v úvodu tohoto příspěvku, zajímavé je, že Ústavní soud se výslovně distancoval od dosavadního a konstantně prezentovaného názoru Nejvyššího soudu, vysloveného např. v usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. 23 Cdo 1112/2013, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2014 sp. zn. 33 Cdo 2504/2014 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2014 sp. zn. 21 Cdo 4529/2014, že by částečná neplatnost ujednání o určení rozhodců (§ 41 obč. zák.) „...vnášela tak značnou nejistotu do právních vztahů účastníků rozhodčího řízení, že by kvůli tomu musela být rozhodčí doložka sankcionována neplatností jako celek.“ Naopak, s ohledem na výše uvedený výklad a principy smluvní volnosti je třeba podle názoru Ústavního soudu zaujmout takové stanovisko, podle něhož bude vůle stran chráněna v maximální možné míře.

Podle názoru Ústavního soudu tím, že obecné soudy zvolily výklad, který vede k neplatnosti ujednání o rozhodci jako celku, ačkoliv se nabízel i výklad vůči účastníkům šetrnější (šetřící jejich vůli), porušily základní právo stěžovatelky vyplývající z čl. 2 odst. 3 Listiny a ve svém důsledku i její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Naděje nejen pro rozhodčí doložku, ale i pro rozhodčí řízení jako celek

Rozhodnutí Ústavního soudu tak jistě potěší nejen všechny zastánce rozhodčího řízení, ale i všechny zastánce autonomie vůle v soukromoprávních vztazích a minimálního zasahování do nich ze strany státu, včetně soudů při tzv. soudcovském dotváření práva. Po několika krušných letech české arbitráže, kdy se obecné soudy, ale nezřídka i Ústavní soud, nechávaly strhnout emoční lavinou spotřebitelských arbitráží a vytvářely judikaturní závěry o neplatnosti rozhodčích doložek proti jejich doslovnému znění (tedy proti znění, v jakém je strany svobodně uzavřely), ale i proti doslovnému znění § 7 odst. 1 zákona [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, to skoro vypadá, že by se judikaturní situace mohla stabilizovat a i v oblasti rozhodčího řízení by mohla začít platit zásada autonomie vůle, právní jistoty a legitimního očekávání. Nakročeno je k tomu slušně, neboť kritika paušalizujících rozhodnutí Nejvyššího soudu, mezi nimi i „zakazovacího“ judikátu Velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, jde správným směrem a dovnitř rozhodčího řízení dává pokyn obecným soudům, aby u každé rozhodčí doložky segmentovaly její obsah a „krájely“ jej na kousky u vědomí, že neplatnost části rozhodčí doložky nepůsobí neplatností rozhodčí doložky jako celku, je-li oddělitelná část rozhodčí doložky sama o sobě platná.

Závěr

Jako advokát i jako rozhodce jsem se v uplynulých 15 letech, co se rozhodčímu řízení

intenzivněji věnuji, nemohl srovnat s paušalizujícími závěry obecných soudů, jdoucích někdy zcela proti znění „starého“ i „nového“ občanského zákoníku a jejich kogentních ustanovení o částečné neplatnosti právního úkonu/jednání. Nepochybuji o tom, že nález III. ÚS 1336/18 se rychle dostane do praxe obecných soudů a že výrazně přispěje k posílení rozhodčího řízení a důvěry v něj, jakož i obecně v posílení autonomie vůle, jakožto jednomu z vůdčích principů, na kterých právní stát spočívá. Právě uvedené rozhodnutí Ústavního soudu je tak i ústavním potvrzením ust. § 2 NOZ[3], a potvrzením výkladového pravidla, podle něhož jedním ze základních principů výkladu smluv je přednost výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá (jsou-li oba tyto výklady možné).

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M. MPA,
advokát a rozhodce

[LISSE LEGAL](#)

Jablonského 640/2,
170 00 Praha 7

Tel.: +420 777 705 807

e-mail: advokat@lisse.cz

[1] Viz ust. § 545 NOZ: „Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.“

[2] Viz § ust. § 574 NOZ: „Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.“

[3] Viz § 2 odst. 1 NOZ: „Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.“

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Od konkurenční doložky k právní nejistotě: kontroverzní výklad Nejvyššího soudu v rozsudku 27 Cdo 1236/2024](#)
- [Jak dlouho po podání žádosti o vydání stavebního povolení musí žadatel udržovat podkladová stanoviska platná a aktuální?](#)
- [Compliance z pohledu obchodní korporace a přínos compliance programu pro obchodní korporaci](#)
- [Obchodní vedení společnosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 12.: Právní Due Diligence](#)

- [Nařízení odstranění černé stavby aneb Když výjimka potvrzuje pravidlo](#)
- [Investiční dotazník u právnických osob a test vhodnosti](#)
- [Řádné prověření podnětu jako podklad pro místní šetření \(nález Ústavního soudu\)](#)
- [Přístupnost k vybraným výrobkům a službám po implementaci Směrnice Evropského parlamentu a Rady \(EU\) 2019/882 ze dne 17. dubna 2019 o požadavcích na přístupnost u výrobků a služeb – na koho dopadne nová právní úprava?](#)
- [Ověření podpisu advokátem a „neutrannost“ advokáta](#)
- [K jednomu z výkladových úskalí na úseku regulace slev](#)